

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

FORVM

**Publicationes Doctorandorum
Juridicorum**

XI. évfolyam

SZEGED
2021

Redigunt

TAMÁS ANTAL, ZSUZSANNA JUHÁSZ, KRISZTINA RÚZS MOLNÁR,
ZSOLT SZOMORA, NORBERT VARGA

Collegium scientiae actorum:

ATTILA BADÓ, MÁRTA DEZSŐ, ZSUZSANNA FEJES, KLÁRA GELLÉN,
ATTILA HARMATHY, JÓZSEF LICHTENSTEIN, BARNA MEZEY,
LÁSZLÓ NÁNÁSI, GÁBOR ROKOLYA, ARNDT SINN, BÉLA SZABÓ,
ISTVÁN SZABÓ, GERHARD THÜR

Redigit

MÁRIA HOMOKI-NAGY

Nota

FORVM Szeged

Szerkesztőbizottság:

ANTAL TAMÁS, JUHÁSZ ZSUZSANNA, RÚZS MOLNÁR KRISZTINA,
SZOMORA ZSOLT, VARGA NORBERT

A folyóirat tudományos testülete:

BADÓ ATTILA, DEZSŐ MÁRTA, FEJES ZSUZSANNA, GELLÉN KLÁRA,
HARMATHY ATTILA, LICHTENSTEIN JÓZSEF, MEZEY BARNA,
NÁNÁSI LÁSZLÓ, ROKOLYA GÁBOR, SINN ARNDT, SZABÓ BÉLA,
SZABÓ ISTVÁN, THÜR GERHARD

Főszerkesztő

HOMOKI-NAGY MÁRIA

Műszaki szerkesztő

MARVANEK JUDIT

Kiadja

GÖRÖG MÁRTA

dékán

Kiadványunk rövidítése

FORVM Szeged

ISSN 0324-6523 Acta Universitatis Szegediensis

ISSN 2063-5540 FORVM Publicationes Doctorandorum Juridicorum

A műszaki szerkesztést az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

TARTALOMJEGYZÉK

BODA ZOLTÁN	
Az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítási eljárás és személyiségi jogsértés miatt indult polgári per konkurálása.....	5
JANKÓ-BADÓ ANDREA	
Az otthonszülés empirikus jogszociológiai vizsgálata.....	23
KEFENG XU	
Visegrad Group Marching into Its Thirties Consistency and Evolution.....	49
LABANCZ ANDREA	
Új üzleti modellek a pénzügyi szolgáltatások piacán.....	59
LICHTENSTEIN ANDRÁS	
Az ügyészi vádmonopólium korrektívumai Európa egyes államaiban.....	73
SZIVÓS KRISTÓF	
Az eshetőségi elv a plószki perrendtartás perfelvételi tárgyalásán.....	87

SZIVÓS KRISTÓF*

Az eshetőségi elv a plósz-i perrendtartás perfelvételi tárgyalásán

I. Bevezetés

A tanulmány tárgya az eshetőségi elv érvényesülése a „magyar kodifikáció csúcsteljesítményének törvénykönyve”,¹ az 1911. évi I. törvénycikk (a továbbiakban: Pp.) perfelvételi tárgyalásán. A perfelvételi tárgyalás egyetlen célja a peralapítás volt, vagyis annak eldöntése, hogy fennáll-e valamely perakadály,² így a pergátló kifogásoknak központi szerepük volt. A törvényt az országgyűlés két háza közel három évtizedes kodifikációs munkálattal követően fogadta el. A Pp. szellemisége gyökeresen eltért az előző rendes eljárástól, az 1868. évi LIV. törvénycikktől, hiszen az írásbeliség helyett a szóbeliség elvére épült. Az eshetőségi elv dogmatikai alapjaira ehelyütt nem térek ki, mivel azt egy korábbi tanulmányomban már megtettem.³ Csak utalok arra, hogy e jogintézmény arra kötelezi a felet, hogy valamennyi előadását együttesen, az eljárás egy meghatározott időpontjáig tegye meg, ennek elmulasztása ugyanis azt eredményezi, hogy az adott előadás – főszabály szerint – az eljárás későbbi menetében már nem tehető meg (*praeclusio*). Tekintettel arra, hogy a Pp. a szóbeli tárgyalás egységességére épült,⁴ főszabály szerint nem alkalmazta az eshetőségi elvet. Kivételesen azonban igen,⁵ és ezek közül is a legfontosabb eset a pergátló kifogások voltak.

A tanulmány annak tárgyát a joggyakorlat alapján mutatja be, primer forrásait tekintve több lábon áll. Egyrésztől megjelenik a Pestvidéki Kir. Törvényszék 1915 és

* tudományos segédmunkatárs (SZTE Állam- és Jogtudományi Kar)

¹ VÖLGYESI LEVENTE: *A rendes írásbeli polgári peres eljárás magyarországi kodifikációja a nemzetközi jogösszehasonlítás tükrében – civiljog, kánonjog és a magyar tradíció*. In: Menyhárd Attila – Varga István (szerk.): 350 éves az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara. A jubileumi év konferenciasorozatának tanulmányai II. kötet. ELTE Eötvös. Budapest, 2018. 1040. p.

² DEÁK ALBERT: *A Plósz-féle perrendtartási javaslat*. Jogtudományi Közlöny 1894/11. 81. p.

³ SZIVÓS KRISTÓF: *Az eshetőségi elv alkalmazásának dogmatikai alapjai a polgári peres eljárásban*. (kézirat, megjelenés alatt).

⁴ „A szóbeli tárgyalás [...] egységes egész.” (*ein einheitliches Ganzes*). *Indokolás a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslathoz*. In: Az 1910. évi június hó 25-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai (KI) IV. kötet. 73. ir. 310. p.; GOTTL, AUGUST VON: *Die ungarische Zivilprozeßordnung mit Erläuterungen*. Manz. Wien, 1911. 173. p.

⁵ MAGYARY GÉZA: *Magyar polgári perjog*. Franklin. Budapest, 1924. 264. p.

1919 közötti joggyakorlata, amely a Magyar Nemzeti Levéltár Pest Megyei Levéltárában (MNL PML) található meg, és a perjogtörténeti kutatásokhoz elengedhetetlen per-testeket foglal magában. Másfelől megjelenik a Szegedi Kir. Törvényszék 1920 és 1925 közötti joggyakorlata, amely az ítéletábla iratai alapján kutatható, mivel a korszak magánjogi pereit leselejtezték. A tanulmány a korabeli döntvényjogot is széles körben felhasználja, mivel a Pp. hatálybalépése nagy hatást gyakorolt a döntvényjog fejlődésére is.⁶ Ide elsősorban a *Jogtudományi Közöny* perjogi döntvénytára tartozik,⁷ ugyanakkor hozzá kell tenni, hogy a korábbi sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvénycikk (a továbbiakban: Se.) már azokat a megoldásokat alkalmazta járásbírói szinten, amelyeket a Pp. is ismert, ezért a hatálya alatt született bírósági ítéletek is relevanciával bírnak.⁸ Az Se. gyakorlati tapasztalatai nagyon kedvezőek voltak: „[e]nnek a törvénynek az eddigi állapotokhoz képest merész ujitásai minden reményt felülmúló gyorsasággal mentek át az igazságszolgáltatás összes factorainak vérebe.”⁹ A tanulmányban betűjelzést nem tartalmazó jogszabályi hivatkozások minden esetben a Pp.-re utalnak.

II. Excursus I.: szükség volt-e egyáltalán a rendes eljárás reformjára?

Túlzás lenne azt állítanunk, hogy a magyar perjog a Pp. 1915. január 1-jei hatálybalépésével tért volna át a szóbeliség, nyilvánosság és közvetlenség elvein alapuló pereskedésre, tekintettel arra, hogy a jogalkalmazók a járásbírói, sommás eljárásban az Se.-t már több, mint két évtizede alkalmazták. Ha ehhez hozzávesszük azt is, hogy az ügyek 90%-a már 1881 óta a kir. járásbírói elé tartozott,¹⁰ akkor belátható, hogy *de facto* a rendes eljárás volt valójában a kivétel és a sommás a főszabály. Ez megfelelt annak a tendenciának, amely az osztrák perjog XIX. századi fejlődéstörténetét is jellemezte.¹¹ E folyamat nagyrészt arra vezethető vissza, hogy mivel a rendes eljárás reformja különböző okok miatt nem valósult meg, ezért a jogalkotó annak formalizmusa és az eshetőségi elv alól úgy vonta ki az ügyeket, hogy a járásbírói hatáskörét tágította. Ennek legkutatásosabb magyar példáit az 1890-es években kell keresnünk, amikor is a jogalkotó a sommás eljárás mellett megalkotta a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 1893. évi XIX. törvénycikket és az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. törvénycikket,

⁶ VARGA NORBERT: *A Kúria döntvényalkotási joga 1912 és 1930 között*. In: Schweitzer Gábor – Szabó István (szerk.): *A közjogi provizórium (1920-1944) időszakának alkotmányos berendezkedése I.* Pázmány Press. Budapest, 2016, 171–190. pp.

⁷ KOVÁCS MARCEL (szerk.): *Perjogi döntvénytár I-XVIII.* Franklin. Budapest, 1916-1934 (a továbbiakban: PD). A döntvénytári szemelvények jelölése az alábbiak szerint történik: először a döntvénytár megadott rövidítése, majd római számmal a kötetszám, zárójelben a kiadás éve, végül pedig a döntvény sorszáma [pl. PD I. (1916) 215.].

⁸ *A magyar kir. Curia felülvizsgáló tanácsa által a sommás eljárásról szóló törvény (1893:XVIII. tcz.) alapján hozott határozatoknak gyűjteménye I-XIX.* Franklin. Budapest, 1897-1915. (a továbbiakban: F.); TÉRFY GYULA (szerk.): *A királyi ítéletáblák felülvizsgáló tanácsainak elvi jelentőségű határozatai I-XIX.* Franklin. Budapest, 1898-1917. (a továbbiakban: T.).

⁹ B: *Törvényjavaslat a polgári perrendtartásról*. Jogtudományi Közöny 1901/8. 57. p.

¹⁰ FODOR, ÁRMIN: *Die neue ungarische Zivilprozeßordnung*. Ungarische Rundschau für historische und soziale Wissenschaften. 1912/1. 36. p.

¹¹ OBERHAMMER, PAUL – DOMEJ, TANJA: *Germany, Austria, Switzerland (1800-2005)*. In: van Rhee, Cornelis Hendrik (szerk.): *European Traditions of Civil Procedure*. Intersentia. Antwerpen/Oxford, 2005. 118. p.

amelyek még tovább tágították a kir. járásbíróági hatáskört. További adalékként megjegyzendő, hogy a Pp.-t életbeléptető 1912. évi LIV. törvénycikk még a telekkönyvi hatóságot is a kir. járásbíróóságokhoz utalta (Ppé. 11. §).

Ezen folyamatoktól függetlenül a rendes eljárás reformját nem lehetett „parlagon” hagyni, hiszen *de iure* az volt az általános perrendi forma, mégpedig azért, mert az volt a törvényszéki eljárás, ahol a társasbíráskodás mint főszabály megvalósulhatott. Az elsőfolyamodású bíróságok rendezéséről szóló 1871. évi XXXI. törvénycikk miniszteri indokolása ki is mondta, hogy „[e]lfogadtatott azon elv, hogy a bírói hatóságot első folyamodásilag is rendszerint társas bíróságok gyakorolják, és hogy csak némely csekélyebb és sürgős elintézést igénylő ügyek elintézése bizassék egyes bírakra, [...] mert a nemzet által olyannyira sürgetett szóbeli eljárás a mai korbeli jogtudomány és joggyakorlat tanúsága szerint, teljesen csak társas-bíróságokkal léptethető életbe, és az ügyek gyors és igazságos elintézésére célzó üdvös hatását csak ezek mellett fejtheti ki.”¹² A rendes eljárás alapját tehát a társasbíráskodás adta, amelyet ugyanakkor a két, elsőfokon eljáró bíróság közül csak a kir. törvényszéken valósulhatott meg, tekintettel arra, hogy a járásbíróágon egy hivatásos bírót járt el. Az általános törvényszéki elsőfokú hatáskörnek tehát ez volt az alapja, amely a XIX. század végétől – a fentebb leírtakból következően – inkább szimbolikusan volt mondható. Ez a jelképes jelentőség végül 1923-ban szertefoszlott, amikor törvényszéki szinten is bevezették az egyesbíráskodást.¹³

III. Az eshetőségi elv szerepe a pergátló kifogások vonatkozásában

A perfelvételi határnapon a kereset közlését követően az alperes kétféleképpen nyilatkozhatott: előterjeszthetett *alaki védekezést*, amikor is pergátló kifogásra hivatkozott, és kérése az eljárás megszüntetésére irányult, valamint *érdemi védekezést*, amikor a kereset érdemére nyilatkozott. Ez utóbbit nevezzük perbebecsátkozásnak, amely szintén kétféle lehet: elismerés, amikor az alperes a felperes követelését nem vitatja, azzal egyetértőleg nyilatkozik vagy érdemleges ellenkérelem, amellyel a felperesi igény legalább részleges vitatása történik meg. A Pp. pergátló kifogásnak tekintette az *egy vagy több perelőfeltétel hiányának (vagyis perakadálynak) a perfelvételi határnapon az alperesi perbebecsátkozás előtt való érvényesítését*.¹⁴

Legegyszerűbben úgy lehet megfogalmazni a pergátló kifogások lényegét, hogy az alperes nem járul hozzá a peralapításhoz, azt vitássá teszi, amely nem más, mint per a perben, ugyanis „az a kérdés pedig, hogy a kereset alapján a per létrejöhet-e vagy nem, vagyis a pergátló körülmény fennforgásának kérdése a keresettel érvényesített jog létrejöttének kérdésétől egészen különböző kérdést képez, mert a per létrejöhet akkor is, ha a keresettel érvényesített jog egyáltalán nem létezik.”¹⁵

¹² Indokolás az első folyamodású bíróságok rendezéséről szóló törvényjavaslathoz. Az 1869. évi Április hó 20-ára hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Képviselőházi irományok (KI) III. kötet. 330. ir. 275. p.

¹³ Ennek háttéréről l. részletesen SZIVÓS KRISTÓF: *Az 1911. évi I. törvénycikk hatálybalépésének körülményei*. FORVM. Publicationes Doctorandorum Juridicorum. X. évf. 216. p.

¹⁴ GAÁR 1911, 154. p.

¹⁵ Nagyváradi kir. tábla 1899 február 23. 1899. H. 2. sz. a. T III. (1900) 464.

A fent ismertetett fogalom meghatározásból két elemet szükséges kiemelni. Egyfelől mivel a peralapítás kizárólagos formája a perfelvételi tárgyalás volt, a pergátló kifogások előadásának főszabály szerint ott kellett megtörténnie. Másfelől pedig kihangsúlyozandó, hogy erre az alperesnek a perbebocsátkozás előtt kellett sort kerítenie. Ez az egymásután elvéből¹⁶ következik, hiszen az érdemi védekezés (azaz a perbebocsátkozás) csak akkor bír relevanciával, ha perakadály fennállása miatt a bíróság nem szüntette meg a pert.

Bár az egyes pergátló kifogásokat a Pp. felsorolta (180. § 2. bek.), ezek részletes elemzésétől ehelyütt eltekintek, tekintve, hogy az nem képezi a tanulmány tárgyát. Ebből fakadóan csak azon rész kérdésekre térek ki, amelyek a pergátló kifogások *előterjesztésével* és az azokról való *döntéssel* voltak összefüggésben. Ezt megelőzően azonban célszerű egy általános áttekintést adni a peralapító cselekményekről.

1. Excursus II. – dogmatikai fejtegetések a peralapító cselekményekről

1. 1. A peralapító cselekményekről általában

A peralapító cselekmények a per létrejöttét eredményező perbeli cselekmények.¹⁷ Vitathatatlan, hogy a perben az első peralapító cselekmény a kereset, függetlenül attól, hogy szóbeli vagy írásbeli volt a per, hiszen *Gaár* még a rendes (írásbeli) eljárás kapcsán is úgy fogalmazott, hogy kereset beadása nemcsak az idézés kibocsátására szolgáló perjogi cselekmény, hanem egyúttal peralapító cselekmény is.¹⁸ Ugyanígy a viszontkereset is peralapító cselekménynek minősült¹⁹ (a kereset és a viszontkereset a továbbiakban együtt: kereset). A peralapító cselekmények kapcsán az képezte a vita tárgyát, hogy *mikor jön létre* a per. E problémára a Pp. újfajta szellemisége különösen ráirányította a figyelmet, és a szakirodalomban eltérő álláspontok jelentek meg ezzel összefüggésben.

Magyary a peralapításnak három mozzanatát különböztette meg: a kereset előadását, az alperesnek a nyilatkozattételre való felhívását és a perbebocsátkozást.²⁰ *Plósz* csak két cselekményt emelt ki, a kereset előadását és az ellenkérelmet.²¹ Két különbséget vehetünk tehát észre az álláspontok között. Az egyik, hogy *Magyary* az alperes nyilatkozattételre való felhívását is peralapító cselekménynek tekintette, amelyből arra a következtetésre juthatunk, hogy álláspontja szerint a peralapításhoz a bíróság közreműködésére is szükség volt. A másik fontos eltérés, hogy *Magyary* a perbebocsátkozást tekintette peralapító cselekménynek, míg *Plósz* az ellenkérelmet. *Tóth Károly* hasonló álláspontot fogalmazott meg, mint *Plósz*, vagyis hogy a magánjogok tekintetében való perfelvétel (a perjogok tekintetében történő perfelvétel alatt a pergátló kifogások előterjesztését és eldöntését értette) „kétoldalu perügylet. Az ügylet egyik fele a kereset: felperes

¹⁶ L. részletesen ZISKAY ANTAL: *Az esetlegességi elvről*. Jogtudomány Közlöny 1872/49. 350. p.

¹⁷ GAÁR VILMOS: *Peralapító cselekmények*. In: Márkus Dezső (szerk.): Magyar Jogi Lexikon V. Pallas. Budapest, 1904. 847. p.

¹⁸ GAÁR VILMOS: *Kereset kijavítása*. In: Márkus Dezső (szerk.): Magyar Jogi Lexikon IV. Pallas. Budapest, 1903. 630. p.

¹⁹ BACSÓ JENŐ: *Peralapító cselekmények*. In: A máramaroszigeti ref. lyceum értesítője az 1907-908. tanévről. 39. p.

²⁰ MAGYARY GÉZA: *Magyar polgári perjog* (átdolgozta: Nizsalovszky Endre). Franklin. Budapest, 1939. 343. p.

²¹ PLÓSZ SÁNDOR: *A polgári per szerkezete az új perrendtartásban*. Magyar Jogászegyleti Értekezések 1911/14., 10. p.

érdemleges kérelme, magánjog állítása és petitum. Az ügylet másik fele: az alperes *érdemleges* (a magánjogra vonatkozó) *ellenkérelme*.²² Mindhárom szerző véleménye azonban egyezett abban, hogy a peralapítás a perfelvétel során történt.

Bacsó az előző álláspontoktól eltérően peralapító cselekményeknek a bíróság és a felperes azon cselekményeit tekintette, amelyekkel a peralapításnál közreműködtek, így „felperes peralapító cselekvénye a kereset (keresetlevél), a bíróság peralapító cselekvénye pedig az idézés kibocsátása.”²³ Álláspontja szerint ugyanis a per a perfüggőség beálltával létrejött, amely a keresetlevélnek az idéző végzéssel az alperes részére történő kézbesítésével megvalósult. Ezt azzal támasztotta alá, hogy a perfüggőséget követően lehetőség volt beavatkozásra, amely ugyanakkor csak egy létező perbe történhetett,²⁴ tehát a szerző még a perfelvétel előttre tette a per létrejöttét és ahhoz nem tartotta szükségesnek az alperes közreműködését. *Bacsó* ugyanakkor korábbi, peralapító cselekményekről szóló munkájában még úgy fogalmazott, hogy „az alperes perbebocsátkozásának, tehát a per megalapításának szintén vannak jogi következményei.”²⁵ *Borsitzky* szerint pedig a felperes részéről három peralapító cselekmény együttes jelenléte szükséges: „1. idézési kérelem (keresetlevél); 2. a bíróság idéző végzése, a keresetlevél közlése mellett; 3. a keresetnek a bíróság felhívására történt előadása.”²⁶ Az alperes részéről pedig a perbebocsátkozás volt szükséges.²⁷

1. 2. Saját álláspont: a peralapító cselekmények osztályozási lehetőségei

A fenti szakirodalmi álláspontokat figyelembe véve a peralapító cselekmények körét kibővítettem és az alábbiak szerint csoportosítottam:

1. Felperesi vagy alperesi peralapító cselekmények. Elsődleges osztályozási szempont a fél személye alapján történő besorolás. A bíróság azon technikai jellegű cselekménye, hogy felhívja az alperest nyilatkozattételre, nem peralapító cselekmény, ha elfogadjuk, hogy a peralapítás lényegében egy, a per létrejöttére vonatkozó eljárás (1. fentebb a bevezetőben). Mivel a per alakját tekintve az „a bíróság és a felek sajátoszerű összműködése”,²⁸ amelynek keretében a bíróság a feleket meghallgatja (*kétoldalú meghallgatás elve*), az alperes nyilatkozattételre való felhívása a polgári per fogalmi eleméhez tartozik, nem pedig a peralapító cselekményekhez.

2. Szükségképpen (közvetlen) peralapító cselekmények. A perfelvétel során voltak olyan cselekmények, amelyek elengedhetetlenek (szükségképpeniek) voltak ahhoz, hogy létrejöjjön a per. Ide tartozott mindenekelőtt a *kereset*, amelynek közlésével megkezdődött a peralapítás, valamint az alperes *érdemleges ellenkérelme*, amelyben kérte a kereset legalább részbeni elutasítását. A szükségképpen jelleg mellett ugyanakkor meg kell említeni a közvetlen peralapító jelleget, amely alatt azt értem, hogy e cselekmények

²² TÓTH KÁROLY: Polgári törvénykezési jog, 499. p. (kiemelés *Tóth*tól átvéve).

²³ BACSÓ JENŐ: *A polgári perrendtartás tankönyve*. Grill. Budapest, 1917. 98. p.

²⁴ Uo. 98–99. pp.

²⁵ BACSÓ 1908, 41. p. (kiemelés tőlem: Sz. K.)

²⁶ BORSITZKY IMRE: *A felperes mulasztásának perjogi következményei*. Jogtudományi Közlöny 1915/24. 282. p.

²⁷ Uo. 282. p.

²⁸ MAGYARY 1924, 3. p.

feleltek meg a peralapítás céljának, amelynek megvalósulását követően sor kerülhetett az érdemleges tárgyalásra.

3. *Eshetőleges (közvetett) peralapító cselekmények.* E cselekmények nélkül a peralapítás elérhette a célját. Ide tartozik a felperesi oldalon a (peralapítás során tett) *keresetváltoztatás*, az alperesi oldalon pedig a *pergátló kifogások előadása* és a *vizontkereset*. Utóbbi tekintetében ugyanakkor egy külön peralapítás kezdődött. A peralapítás céljának megvalósulásához közvetlenül az alperesi érdemleges ellenkérelemre van szükség, így e cselekmények azért közvetettek, mert *kihatással lehetettek arra*, hogy az alperes milyen nyilatkozatot tesz (pl. lehet, hogy az eredeti keresetet az alperes elismerte volna, de a keresetváltoztatás folytán már részben vitatta).

A peralapító cselekmények fenti csoportosításához két megjegyzést szükséges tenni, mivel mind a felperes, mind az alperes esetén volt olyan cselekmény, amely végleges akadályt gördíthetett a peralapítás elé:

1. A peralapítás során történő *elállás* speciális helyet foglalt el az egyes cselekmények között. Egyfelől eshetőleges cselekmény volt, mivel enélkül is megtörténhetett a peralapítás (sőt csak enélkül volt lehetséges), és éppen ezért még közvetetten sem tekinthető peralapító cselekménynek, hiszen az *elállás tárgytalanná tette* az alperesi nyilatkozatot, így a peralapítás nem történhetett meg.

2. A *pergátló kifogások* esetén pedig azt a megjegyzést szükséges megtenni, hogy amennyiben sikeres volt, akkor a bíróság megszüntette a pert (tehát ebben az esetben is akadály gördült a peralapítás elé). Ugyanakkor, ha sikertelen volt, és a bíróság azt elvetette, akkor közvetett peralapító cselekmény volt, hiszen az alperesnek már perbe kellett bocsátania. A per ilyenkor lényegében a pergátló kifogások letárgyalása után kezdődött meg.²⁹

1. sz. táblázat

A perfelvétel során megtehető cselekmények osztályozása (forrás: saját készítés)³⁰

	<i>Felperes</i>	<i>Alperes</i>
<i>Szükségképpen (közvetlen) peralapító cselekmények</i>	kereset	érdemleges ellenkérelem
<i>Eshetőleges (közvetett) peralapító cselekmények</i>	ellenkérelmet megelőző keresetváltoztatás	sikertelen pergátló kifogás
<i>A peralapítást tárgytalannáJ tevő cselekmények</i>	ellenkérelmet megelőző elállás	sikeres pergátló kifogás

²⁹ DELL'ADAMI REZSŐ: *Igazságügyi levelek VI.* Ügyvédek Lapja 1885/93. 5. p.

³⁰ A táblázat a vizontkeresetet nem tartalmazza, mivel az lényegében az alperes keresete a felperessel szemben, így a korábban elmondottak erre az esetre is irányadóak.

2. A pergátló kifogások előadása

I. indító jogeset: Az alperesek sem a perfelvételi tárgyalás 2./ számú jegyzőkönyvében, sem az ehhez csatolt 3./ és 4./ számú különiratokban nem nyilatkoztak a perbebocsátkozás kérdésében, hanem egyrésztől hivatkoztak arra, hogy nem volt elegendő idejük a perfelvételre való előkészítésre a kereset kései közlése miatt és emiatt halasztást kértek, másfelől pedig azt a kérelmet terjesztették elő, hogy a bíróság a felperest mint külföldi honost perköltség-biztosíték adására kötelezze. E kérelmet, amelyről az alperesek kifejezetten kijelentették, hogy nem pergátló kifogásként terjesztették elő, a bíróság a felekkel megtárgyalta és ezután azt pergátló kifogásnak minősítette és ítélettel elutasította.³¹

Ugyan a szóbeli per az eshetőségi elvet nem alkalmazza, a pergátló kifogások előadása kapcsán azzal a kivételes esettel találkozunk, hogy az alperes azokat *együttesen* tartozott előadni és később csak annyiban hivatkozhatott permegszüntető okra, amennyiben azt a bíróság egyébként az eljárás során végig hivatalból köteles volt észlelni (e pergátló kifogásokat l. 180. § 3. bek.) vagy amennyiben a fél ezzel kapcsolatos mulasztását kimentette (180. § 1. bek.). Így amennyiben az alperes hivatalból figyelembe veendő pergátló kifogásra hivatkozott, azt az előkészítő iratban³² vagy az érdemleges tárgyaláson is megtehetette.³³ A Pp. megoldása a pergátló kifogások előadása tekintetében lényegében megegyezett az Se. szabályozásával.

Kérdésként merülhetett fel, hogy abban az esetben, ha második perfelvételi tárgyalásra kerül sor, akkor előterjeszthető-e a pergátló kifogás, hiszen addig még nem történt meg a perbebocsátkozás. A Kúria eseti döntésében erre a kérdésre nemleges választ adott: „A törvénynek ebből [értsd: a 180. § utólagos előadást megnyitó lehetőségének] a tartalmából kétségtelen, hogy a pergátló kifogás utólagos előterjesztésének tilalma nemcsak arra vonatkozik, hogy perbebocsátkozás után pergátló kifogással élni rendszerint nem lehet, hanem arra is, hogy az alperes rendszerint perbebocsátkozás előtt sem terjeszthet elő olyan kifogást, amelyet korábban előadott pergátló kifogásával *együttesen érvényesíthetett volna*. Az alperesek tehát második pergátló kifogásukkal, amelyet az első pergátló kifogás tárgyalásának bezárása után terjesztettek elő, elkéstek, hacsak nem forognak fenn azok a kivételes esetek, amelyekben a törvény a pergátló kifogás utólagos előterjesztését megengedi.”³⁴

Alföldy szerint itt joghézag állt fenn, szerinte ugyanis előfordulhatott, hogy a „perfelvételnél a bíróság illetékesnek mutatkozik s a pergátló kifogást elutasítják, később azonban kiderül, hogy a határozat indokául szolgáló föltevés teljesen alaptalan volt s a bíróság egyáltalában nem illetékes.”³⁵ Álláspontja szerint a törvényt szöveget ki kellett volna egészíteni azzal, hogy „[h]a azok az adatok, melyek a bíróság illetékességének megállapítására alapul szolgáltak, koholtnak bizonyulnak s kitűnik, hogy a bíróság

³¹ Kúria 1920 dec. 9. P. VII. 2670. sz. PD VI. (1922) 23.

³² Pestvidéki Kir. Törvényszék P.II.159/1916/3. MNL PML VII. 1-b. 3. d. 159/1916.

³³ Szegedi Kir. Törvényszék P.I.4325/5/1919. MNL CsML VII. 1-b. 676. d. 233/1920.

³⁴ Kúria 1931. febr. 17. P. I. 7456/1930. sz. PD XVI. (1932) 148. (kiemelés tőlem: Sz. K.).

³⁵ ALFÖLDY EDE: *Észrevételek a magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatára*. Jogtudományi Közöny 1893/28. 226. p.

egyáltalában nem illetékes, alperes az eljárás bármely szakában pergátló kifogást emelhet, még akkor is, ha ily kifogást a perfelvételtől már használt.³⁶

A Pp. e fenti helyzetet ugyanakkor két irányból is rendezte: egyfelől a hatáskör és az illetékesség hiánya az eljárás bármely szakában hivatalból figyelembe veendő pergátló kifogás volt (10. § 1. bek. és 50. § 1. bek.), így arra a perfelvételt követően is lehetett hivatkozni; másfelől a törvény azt is kimondta, hogy a hatáskör hiányát a perbebocsátkozás után akkor lehet figyelembe venni, ha az nem a pertárgy értékétől függ (10. § 2. bek.), az illetékességet pedig csak kizárólagos illetékesség fennállása esetén (50. § 2. bek.).³⁷

Az eljárás során az alperesnek kifejezetten *hivatkoznia kellett arra*, hogy pergátló kifogást kíván emelni és kérnie kellett a bíróságtól, hogy szüntesse meg a pert, a „szabatos kérelem nélküli puszta felemlítés” pergátló kifogásnak nem volt tekinthető.³⁸ Az *I. indító jogeset* a másik oldalról közelítette meg a problémát, hiszen amennyiben az alperes egy nyilatkozatáról kifejezetten kijelentette, hogy nem pergátló kifogásként terjeszti elő, akkor a bíróság azt nem bírálhatta el akként, hiszen az ezzel ellentétes eljárás a „legszélesebb körű perorvoslatra és ezzel a per elnyújtására alapot nyújtván, nem az alperesre, hanem a felperesre sérelmes.”³⁹ Megjegyzendő, hogy bár a bíróság megsértette a rendelkezési elvet, azon belül is a kérelemhez kötöttség elvét, eljárása logikusnak mondható, hiszen az alperes két eljárási cselekménnyel élhetett a perfelvételi határnapon a felperes igényével szemben: pergátló kifogást emelhetett vagy perbebocsátkozhatott. Mivelhogy az alperes nem bocsátkozott perbe (arról nem nyilatkozott), a bíróság az ő eljárási cselekményét *a contrario* pergátló kifogásnak tekintette annak ellenére, hogy az alperes kiemelte, hogy nem akként hivatkozik a felperes perköltségbiztosíték-adási kötelezettségére.

3. A pergátló kifogások elbírálása és a költségmarasztalás problematikája

II. indító jogeset: A felperes keresetében az anyja után járó kötelesrész fejében való marasztalást kért, a keresetlevélben követelt egyfelől 1982,50 koronát, másfelől pedig azon vagyontárgyakat vette alapul, amelyeket a megajándékozott alperes az örökhagyótól ajándékba kapott, illetve részben az örökhagyót a közszerzemény alapján megosztásából kifolyólag megillető vagyon gyanánt, részben ennek hagyatékaként vett birtokába. A pertárgy értékét így 3965 koronában jelölte meg, amely a Pp. 1. § 1. pontja értelmében a kir. törvényszék hatáskörébe tartozott. Az alperes hatáskör hiányára alapítva *pergátló kifogást emelt* (180. § 3. pont). Vitatta a pertárgy értékének helyes megjelölését, mondván, hogy a felperes rosszul jelölte meg a kötelesrész alapjául figyelembe vehető összeget, mivel csak a tőkét kell a pertárgyérték alapjául venni. Az elsőfokú bíróság *ítéletében* az alaki védekezésnek helyt adott és a pert megszüntette. A döntés ellen a felperes fellebbezett, a másodfokú bíróság pedig helyt adott a fellebbezésnek és elvetette az alperes pergátló kifogását.

³⁶ Uo. 227. p.

³⁷ Ezt a kérdést egyébként a sommás eljárás is rendezte, és a joggyakorlat is alkalmazta. Curia I. H. 2/1905. 1905 január 24. F XI. (1906) 2140.

³⁸ Curia I. G. 391/1903. 1903 december 9. F X. (1905) 1890.; Kúria 1915 jan. 27. Rp. II. 782. sz., PD I. (1916) 200.

³⁹ Kúria 1920 dec. 9. P. VII. 2670. sz. PD VI. (1922) 23.

Az ügyet így „érdembeni tárgyalás és a per, valamint [...] fellebbezési költségek viselésének kérdésére is kiterjedő érdembeni ítélethozatal végett az elsőbírósághoz visszautasítja”, mivel a költségviselés kérdésében való döntés a bíróság álláspontja szerint az 508. § 3. bekezdése alapján ebben az esetben a végítéletre tartozott.⁴⁰

3.1. A döntés formája

A pergátló kifogásokról és ezzel a per megszüntetésének kérdéséről a törvényszék mindig, a járásbíróság pedig helyt adás esetén *ítélettel* döntött. Ugyanilyen formában döntött a másodfokú bíróság is.⁴¹ Ha a járásbíróság elutasította az alaki védekezést, az *végzés* formájában történt (181. §). E felosztás meghatározta a perorvoslati lehetőségeket is, tekintve, hogy ítéletek ellen minden körülmények között lehetett fellebbezéssel élni, a járásbíróság pergátló kifogásokat elutasító végzése ellen azonban nem volt helye felfolyamodásnak, akkor sem, ha azt a kir. törvényszék hozta másodfokon (kvázi elsőfokú bíróságként).⁴² Az alperes ilyenkor az ügy érdemében hozott határozat elleni fellebbezéssel sérelmezhetette a pergátló kifogások elutasítását (181. § 5. bek.). A főszabályi ítéleti forma előírásának pont az volt a célja, hogy a fellebbezés lehetősége előtt megnyissa az utat a pergátló kifogások elintézésének fontossága miatt.⁴³ Fodor szerint a fellebbezés lehetőségének biztosításából „a fellebbezési bíróságra munkatöbblet nem származik, mert az ilyen ítélet elleni fellebbezést az 513. §. értelmében rendszerint nyilvános előadás útján fogja a fellebbezési bíróság elintézni.”⁴⁴ Ennek helytállóságával kapcsolatban a feltárt levéltári források alapján nem lehet egyértelműen állást foglalni, mind a nyilvános előadásra,⁴⁵ mind a szóbeli tárgyalásra⁴⁶ akadnak példák a joggyakorlatban, de egyik dominanciáját sem lehet megállapítani.

Az Se.-ben bár az érdemtől elkülönítve kellett minden esetben tárgyalni a pergátló kifogásokat (Se. 28. §), több, ettől eltérő megoldás is megjelent a gyakorlatban, amely a Pp.-re is kihatással volt. A pergátló kifogásnak történő helyt adásról, azaz a per megszüntetéséről külön határozatot kellett hozni, de az alaki védekezés elutasítása a végítéletben is megtörténhetett, de csak abban az esetben, ha az alperes pergátló kifogását a perbeocsátkozás után adta elő és a bíróság a felperes kérelmére elrendelte azoknak az per érdemével együttes tárgyalását (181. § 4. bek.). A Nagyvárad Kir. Ítéltábla egy döntésében kiemelte, hogy akkor is elutasítottak kellett tekinteni a pergátló kifogást, ha

⁴⁰ Budapesti kir. tábla 1916 febr. 19. P. III. 14,567. sz. PD II. (1917) 170.

⁴¹ Kúria 1933. nov. 17. P. IV. 6076/1932. sz. PD XIX. (1935) 76.

⁴² Curia II. H. 3/95. 1895. május 15. F I. (1897) II.

⁴³ FODOR ÁRMIN: *Perfelvétel. Előkészítés. Érdemleges tárgyalás. Előkészítő eljárás*. In: A polgári perrendtartás alapelvei: 1913. évi december hó 3-tól 1914. évi április hó 15-ig a Magyar Jogászegyletben megtartott előadássorozat: Fodor Ármin, Gaár Vilmos, Magyary Géza és mások előadásai. Franklin. Budapest, 1914. 132–133. pp.

⁴⁴ FODOR ÁRMIN: *A polgári perrendtartás*. Ráth Mór. Budapest, 1912. 109. p. *Pap* a döntés formáját másodrangú kérdésnek tartotta és a fellebbviteli lehetőséget nem tartotta helyénvalónak. PAP JÓZSEF: *A Plósz-féle polgári perrendtartás tervezetéhez. Perjogi tanulmány*. Eggenberger. Budapest, 1898. 91. p.

⁴⁵ Szegedi Kir. Ítéltábla P.III.233/1920/9. MNL CsML VII.1-b. 676. d. 233/1920.; Szegedi Kir. Törvényszék Pf.I.5433/1920/8. MNL CsML VII. 1-b. 682. d. 182/1921.

⁴⁶ Szegedi Kir. Ítéltábla P.I.160/1920/8. MNL CsML VII.1-b. 675. d. 160/1920.; Szegedi Kir. Ítéltábla P.III.147/1920/10. MNL CsML VII. 1-b. 682. d. 147/1921.;

a bíróság az ügy érdeméről döntött, de a pergátló kifogásokról külön határozatot nem hozott.⁴⁷ Megjegyzendő, hogy ez utóbbi határozat még a sommás eljárás hatálya alatt született, amikor a törvény ezt a kérdést még nem rendezte.

A Gyulai Kir. Törvényszék egy fellebbezési ügyben végítéletet hozott, amely kettős tartalmú volt: „A kir. törvényszék az alperes által a kir. járásbíróóság részéről a pergátló kifogás tárgyában hozott végzés elleni használt fellebbezés[t] visszutasítja. Érdemben: A kir. járásbíróóság végítéletét helyben hagyja.”⁴⁸ E megoldás ugyanakkor perjogilag helytelen volt, hiszen a visszautasítás mint terminológia csak végzésekben jelenhetett meg. Azt is hozzá kell tenni, hogy a Pp. a végzés elleni devolutív perorvoslatot felfolyamodásnak nevezte, amely kevesebb eljárásjogi garanciával járt, mint a fellebbezés. A kir. törvényszék döntése akkor lett volna szabályos, ha a végítéletben kimondja az elsőfokú ítélet hatályában történő fenntartását és az indokolásban utal arra, hogy a pergátló kifogások elvetésének sérelmezése nem megalapozott. Ha ugyanakkor az alperes önálló felfolyamodással támadta volna meg az elutasító végzést, akkor helyes lett volna a visszautasítás, ugyancsak végzés formájában.

A pergátló kifogást mindig annak a bíróságnak kellett elbírálnia, amelyik előtt azt felhozták, így például ha az alperes illetékességi kifogást emelt és annak a bíróság helyt adott, akkor nem volt helye áttételnek. A pert ebben az esetben meg kellett szüntetni, és a felperest marasztalni kellett az okozott perköltségben.⁴⁹ E gyakorlat ugyanakkor nem helyeselhető, mivel a hatáskör vagy az illetékesség hiánya a bírósághoz kapcsolódó perakadály, amely áttétellel orvosolható. A permegszüntetés csak akkor lehetett ez esetben jogkövetkezmény, ha a keresetlevél alapján nem volt megállapítható, hogy melyik bíróság jogosult az eljárásra, egyébként ugyanis a pert át kellett tenni a hatáskörrel, illetékességgel rendelkező bírósághoz.⁵⁰

A döntés formájával kapcsolatban még arra szükséges röviden utalni, hogy a Pp.-nek rendeznie kellett azt a kérdést, hogy a bíróságnak az elutasító ítélet jogerőre emelkedését meg kell-e várnia az ügy további tárgyalásához. Ez a kérdés azért volt fontos, mert ha a bíróság lett volna minden esetben a pergátló kifogást elvető határozat jogerőre emelkedését bevárni, akkor az alperes a pert elhúzhatta volna. Másrészt azonban a bíróság, ha minden esetben folytatnia kellett volna a jogerő bevétele nélkül az eljárást, felmerülhetett volna, hogy abban az esetben, ha a fellebbezési bíróság a pergátló kifogásnak helyt ad, az érdemleges tárgyalás kárba vész és a feleknek költségeket okozott. Ez különösen a törvényszéki eljárásban bírt jelentőséggel,⁵¹ ezért a Pp. lehetőséget adott arra a bíróság számára, hogy bevárja az elutasító ítélet jogerőre emelkedését, de csak törvényszéki eljárás esetén (mivel járásbíróóság előtt az elutasítás végzéssel történt) és ha a felperes nem kérte a tárgyalás folytatását (181. § 3 bek.).

⁴⁷ Nagyvárad kir. tábla 1986 febr. 20. 1895. G. 54. sz. a. T II. (1899) 806.

⁴⁸ Gyulai Kir. Törvényszék Pf. 3680/1921/6. MNL CsML VII.1-b. 692. d. 401/1922.

⁴⁹ Kúria 1914 április 6. 234/1914. P. sz. PD I. (1916) 74.

⁵⁰ Az áttétellel együtt a pert is meg kellett szüntetni, hiszen a bíróság nem volt jogosult eljárni. Ehelyütt arra kívántam utalni, hogy mikor van helye áttétel nélküli permegszüntetésnek.

⁵¹ FODOR 1914, 133. p.

3. 2. A perköltségviselés problematikája

Mivel a bíróságok *főszabály szerint ítélettel* döntöttek e kérdésben, rendelkezni kellett a perköltségviselésről is, hiszen a perköltség viselésének egyik általános szabálya, hogy arról a bíróság az eljárást befejező határozatban dönt (Pp. 424. §).⁵² Perköltségviselés szempontjából egyszerű volt annak a megítélése, ha a kir. törvényszék kifogásokat elvető ítéletét a kir. ítélőtábla helybenhagyta, mivel ilyenkor az alperes viselte a perköltséget.⁵³ Kivételt képezett, ha a bíróság a perköltségeket kölcsönösen megszüntette. Ilyen eset volt például amikor az alperes azért hozott fel illetékességi kifogást, mert a felperes a keresetlevélhez nem csatolta az illetékességet alátámasztó okiratot, így a második perfelvételi tárgyalás az alperestől függetlenül az okirat bemutatása miatt szükséges volt.⁵⁴

Amennyiben a bíróság az elsőfokú ítéletben elvetette a pergátló kifogást, de a perköltségviselésről nem rendelkezett, és az ítéletet csak az alperes támadta meg, a felperes a költségviselés hiánya tekintetében nem fellebbezett, akkor a fellebbezési bíróság ebben a körben nem intézkedhetett, hanem csak a fellebbezési költségekben marasztalhatta az alperest.⁵⁵

A továbbiakban azzal a kérdéssel foglalkozom, hogy miképpen kellett megítélni, ha az elsőfokú bíróság ugyan *ítélettel helyt adott* a pergátló kifogásnak és ezzel a pert megszüntette, de a felperes fellebbezése (felülvizsgálati kérelme) folytán a perorvoslat elbírálására jogosult bíróság azokat ugyancsak *ítélettel elvetette*, akkor ki és hogyan viseli a perköltséget. Az elvetés ugyanis azt jelentette, hogy folytatni kellett az eljárást. A joggyakorlatot nézve azt láthatjuk, hogy divergálnak az egyes bírósági döntések. Két fő álláspontot különböztethetünk meg:

A kisebbségi véleményt megtestesítő *II. indító jogeset* szerint a pergátló kifogást elvető fellebbezési (felülvizsgálati) ítéletnek csak azt kellett megállapítania, hogy az eljárás során milyen költségek keletkeztek, azonban *az ennek viseléséről való döntést vissza kell utalni az elsőfokú bíróság elé*.⁵⁶ A másik megközelítés arra az álláspontra helyezkedett, hogy a fellebbezési (felülvizsgálati) ítéletnek *rendelkeznie kell a perköltségviselésről, az az alperest terheli*,⁵⁷ mivel annak viselésének kérdése a magánjogi ügy elintézésétől független volt.⁵⁸

⁵² Ezzel egyezően I. Budapesti kir. tábla 1895 augusztus 22. I. H. 11. sz. a. T I. (1898) 19.

⁵³ Szegedi Kir. Ítéltábla P.I.123/1920/6. MNL CsML VII.1-b. 675. d. 123/1920.; Szegedi Kir. Ítéltábla P.II.913/1922/11. MNL CsML VII.1-b. 694. d. 913/1922.

⁵⁴ Szegedi Kir. Törvényszék P.I.5040/1921/4. MNL CsML VII.1-b. 687. d. 1150/1921.

⁵⁵ Kolozsvári kir. tábla 1916 márc. 8. P. I. 220. sz. PD II. (1917) 280.

⁵⁶ Szegedi Kir. Ítéltábla P.III.233/1920/9. MNL CsML VII.1-b. 676. d. 233/1920.; Kúria 1916 febr. 29. P. II. 9046/1615. sz. PD II. (1917) 208.; Kúria 1925 jún. 17. P. IV. 3852/1924. sz.; PD X. (1926) 102.; Kúria 1927 jún. 14. P. VI. 2581/1926. sz. PD XIII. (1929) 3.

⁵⁷ Szegedi Kir. Ítéltábla P.I.160/1920/8. MNL CsML VII.1-b. 675. d. 160/1920.; Szegedi Kir. Ítéltábla P.III.147/1920/10. MNL CsML VII. 1-b. 682. d. 147/1921.; Szegedi Kir. Törvényszék Pf.1.5433/1920/8. MNL CsML VII. 1-b. 682. d. 182/1921.; Szegedi Kir. Ítéltábla P.II.860/1922/12. MNL CsML VII. 1-b. 694. d. 860/1922.; Kúria 1915 máj. 18. 6407/1914. sz. V. p. t. PD I. (1916) 361.; Kúria 1916 ápr. 18. P. VII. 641. sz. PD II. (1917) 441.; Kúria 1916 jún. 15. P. IV. 2223. sz. PD II. (1917) 490.; Kúria 1916 febr. 25. P. IV. 10,319/1915. sz. PD II. (1917) 493.; Budapesti kir. tábla 1915 okt. 26. P. I. 11,128. sz. PD II. (1917) 26.; Budapesti kir. tábla 1916 márc. 7. P. I. 411. sz. PD II. (1917) 209.; Budapesti kir. tábla 1916 júl. 31. P. IV. 4343. sz. PD II. (1917) 442.; Kolozsvári kir. tábla 1915 okt. 19. P.I. 2404. sz. PD I. (1916) 425.; Kolozsvári kir. tábla 1916 márc. 8. P. I. 220. sz. PD II. (1917) 280.

⁵⁸ Szegedi Törvényszék P.II.4310/1919/2. MNL CsML VII.1-b. 675. d. 123/1920.; Kúria 1933. febr. 1. P. VII. 4458/1932. sz. PD XVIII. (1934) 134.

A két megoldás között egyfajta átmenetet képezett az az eset, hogy ha a felperes nem kérte, hogy a bíróság az alperest a sikertelen pergátló kifogással okozott költségekben már az azt elvető határozattal marasztalja, akkor ez a végítéletre volt hagyható,⁵⁹ tehát lényegében a kérelemre történő eljárás elve alapján történt a marasztalás, amely a rendelkezési elv szempontjából aggályos, hiszen az nem biztosíthat a feleknek több jogot, mint amit a magánjog is biztosít. Ebből következik, hogy vannak olyan kérdések, amelyekről a bíróság a felek kérelme nélkül, hivatalból is dönthet (tipikusan pl. a perköltség).

Bár a felsőbbbírósi gyakorlat nem mondta ki, mégis a kérdés eldöntése kapcsán a központi problémakört abban kell keresnünk, hogy *az elsőfokon helyt adott pergátló kifogásoknak a perorvoslati szakaszban való elvetése dogmatikailag kettős természetet öltött*: „A kir. ítélőtábla az elsőbíróság ítéletét megváltoztatja, alperes pergátló kifogását elutasítja s utasítja az elsőbíróságot, hogy a szükségesnek mutatkozó tárgyalást megtartva, a per érdemében hozzon határozatot.”⁶⁰ Látható, hogy a másodfokú ítélet annyiban *reformatórius jellegű* volt, hogy az elsőfokú ítélet megváltoztatásával elvetette a pergátló kifogásokat, azonban annyiban *kasszációs jellegűnek* is számított, hogy ilyen esetben az ügyet az eljárás lefolytatása végett vissza kellett utalni az elsőfokú bíróság elé (kvázi feloldó ítélet).

Tagadhatatlan, hogy ha csak a perköltségviselés szabályait nézzük, akkor mindkét álláspont védhető volt, ugyanis azok a döntések, amelyek a perköltségben marasztalták az alperest, a 425. § alapján rendelkeztek a perköltségviselésről (*pervesztes fizet elve*), a kasszációt előtérbe helyező döntések pedig az 508. § 3. pontja alapján csak a perköltség mértékéről rendelkeztek, annak viselését az ügygel együtt visszautasították az elsőfokú bírósághoz.

2. sz. táblázat

A pergátló kifogások másodfokon (vagy felülvizsgálat során) történő elvetésének perköltségviselési dilemmái (forrás: saját készítés)

<i>A perköltségviselésre alkalmazott szabály</i>	<i>425. §</i>	<i>508. § 3. pont</i>
<i>A másodfokú (felülvizsgálati) ítélet tartalma</i>	a bíróság az elsőfokú ítéletet <i>megváltoztatja</i> , a pergátló kifogást elveti, az ügyet további eljárás és érdemi döntéshozatal végett az elsőfokú bíróság elé <i>visszautasítja</i>	
<i>A perköltségviselésről való döntés szempontjából hangsúlyos jogkör</i>	reformatórius jogkör (megváltoztatás)	kasszációs jogkör (visszautasítás az elsőfokú bíróság elé)
<i>Dogmatikai indok</i>	Az alperes a per létrejövetelét tette vitássá, amely kérdésben külön ítélet született, így gyakorlatilag külön pernek számított, amelyben az alperes pervesztes lett.	Azzal, hogy a másodfokú (felülvizsgálati) bíróság visszautalta az elsőfokú bíróság elé az ügyet, lényegében feloldotta a bíróság ítéletét, így nem dönthetett a perköltségviselésről (további eljárás volt szükséges).

⁵⁹ Budapesti kir. tábla 1916 júl. 24. P. I. 3765. sz. PD II. (1917) 433.

⁶⁰ Szegedi Kir. Itélőtábla P.III.147/1920/10. MNL CsML VII. 1-b. 682. d. 147/1921.

Érdeemes összevetni az eddig elmondottakat a Szegedi Ítéletábrla által hozott döntéssel, amely során a bíróság a korábbi elsőfokú ítéletet megváltoztatta és ún. *közbenszóló ítélettel* megállapította az alperes kártérítési kötelezettségét és az ügyet további tárgyalás végett az elsőfokú bírósághoz visszautasította.⁶¹ Itt is arra lehetünk figyelmesek, hogy két ellentétes tartalmú ítéletet hozott az első- és másodfokú bíróság, és a másodfokú ítélet ugyanúgy kettős jelleget öltött (reformatórius – kasszációs). Míg azonban a pergátló kifogások eseténél az elsőfokú bíróságnak a pergátló kifogásokat elfogadó, *pozitív tartalmú* ítéletét a másodfok azokat elutasító, *negatív tartalmú ítélete* követte, addig közbenszóló ítélet esetén pont ellentétes irányú helyzettel állunk szemben: az elsőfokú, keresetet elutasító (negatív) ítéletet követte a másodfok *pozitív, megállapító ítélete*.⁶²

Másodfokon hozott közbenszóló ítélet esetén teljesen helyénvalónak mondható a költségviselésről való rendelkezést az elsőfokú bíróság elé visszautaló gyakorlat. Az *alperes ugyanis szükségképpen (legalább részlegesen) elvesztes lett*, tekintve, hogy a jogerős közbenszóló ítélet után a végítélet nem mondhatta ki az alperes kártérítési kötelezettség hiányát. Így valóban a végítéletet hozó bíróság hatáskörébe tartozott a perköltésviselésről való határozás.

IV. Összegzés

A tanulmány az eshetőségi elvnek a perfelvételi tárgyaláson betöltött szerepét vizsgálta meg, amely kapcsán láthattuk, hogy a perfelvétel egyetlen kérdése, a peralapítás alperes általi esetleges megakadályozása vonatkozásában érvényesült.

Tagadhatatlan, hogy szükség volt valamilyen határozatra a pergátló kifogások előadását követően, hiszen az eshetőségi elv kényszere előadottakat le kellett zárni ahhoz, hogy a jogintézmény merev formalizmusa következetesen érvényt szerezhessen. Ugyanakkor az ítélettel történő döntéshozatal problematikus volt, hiszen bár a fellebbezési bíróság számára nyitva állt a nyilvános előadáson történő döntéshozatal, számos esetben tartottak tárgyalást, amely többletmunkával járt a bíróságoknak. Az ítélettel való döntéshozatal, mint azt láthattuk, a perköltésviselés szempontjából is több kérdést hordozott magában.

A pergátló kifogások elbírálását illetően az az álláspont fogadható el helytállóan, amely az alperest a kifogásokat elvető ítéletben azonnal marasztalta az ezzel felmerült perköltés viselésében, hiszen az alaki védekezés elbírálása egyfajta elkülönítetten eldöntött „előperként” funkcionált az érdemleges tárgyalást megelőzően, tekintve, hogy az volt a legfőbb kérdés, hogy *létrejöhet-e egyáltalán a per*. A per létrejötte pedig ugyanolyan érdemi kérdés, mint a magánjogi jogvita. Az elkülönített eldöntés az eshetőségi elv érvényesülése miatt volt szükséges, hiszen az dogmatikailag csak akkor működhet a perben megfelelően, ha az így előadottakat a perrend elzárja a per többi anyagától

⁶¹ Szegedi Ítéletábrla P.I.124/1920/9. MNL CsML VII. 1-b. 675. d. 124/1920. Ugyanez volt a jogi megítélése annak, ha a törvényszék változtatta meg ily módon a járásbíróóság ítéletét és hozott közbenszóló ítéletet. Szegedi Kir. Törvényszék Pf.366/1920/6. MNL CsML VII.1-b. 676. d. 223/1920.

⁶² A közbenszóló ítélet fogalmilag csak pozitív megállapítási ítélet lehet, hiszen negatív tartalmú (a jogalap hiányát kimondó) ítélet esetén a keresetet el kell utasítani.

és arról elkülönítetten dönt. A felperessel szemben pedig nem volt sem igazságos, sem méltányos az a megoldás, hogy bár az egyik érdemi kérdésben (per létrejötte) pernyertesnek volt tekintendő, mégis annak perköltségét is ő viselje, ha a magánjogi jogvita szempontjából végül pervesztes lett. A másodfokú bíróság ítélete ellen ráadásul még a felülvizsgálat is rendelkezésre állt (520. §), amely még tovább húzta a per elbírálását.⁶³

KRISTÓF SZIVÓS

DIE EVENTUALMAXIME IN DER PROZESSAUFNAHMEVERHANDLUNG DER PLÓSZ‘SCHEN ZIVILPROZESSORDNUNG

(Zusammenfassung)

Laut der ersten ungarischen Zivilprozessordnung (GA I von 1911) war die mündliche Verhandlung ein einheitliches Ganzes, welches sich nicht im Rahmen nach der Anzahl bestimmter, formeller Prozessreden bewegt, sondern solange fortzusetzen war, die Angelegenheit zur endlichen Entscheidung geeignet war. Im Allgemeinen hat das Gesetz die Eventualmaxime nicht angewendet. Natürlich gab es Situationen, wenn die Anwendung dieses Prinzips notwendig war. Die prozesshindernden Einreden waren die wichtigsten Beispiele dafür, die in der Regel in der Prozessaufnahmeverhandlung erledigt werden mussten. Noch vor Beginn der meritorischen Verhandlung musste in erster Linie die Frage entschieden werden, ob der Prozess unter den vorliegenden Umständen zustande gekommen ist. Im Mittelpunkt der Studie stehen zwei Hauptfragen. Einerseits untersucht es, wie die prozesshindernden Einreden vorgebracht werden mussten. Ein Element der Eventualmaxime war der gleichzeitige Vortrag, was hier auch bemerkt werden konnte. Andererseits war die Form der Entscheidung fraglich. In dem Verfahren vor dem Gerichtshof entschied das Gericht diese Frage jedes Mal mittels Urteil, in welchem auch der Tatbestand festzustellen war. Das Gericht hatte in diesen Urteilen in Ansehung des Ersatzes der Prozesskosten von Amts wegen Verfügung zu treffen, deshalb untersucht die Studie prozessköstliche Fragen auch.

⁶³ A perek elhúzódsának veszélyére hívta fel a figyelmet FERENCZY ÁRON: *Az új Polgári Perrendtartás osztott tárgyalási rendszere az 1911. évi I. törvénycikk tükrében*. Debreceni Jogi Műhely 2016/1-2. 88–96. pp. <https://doi.org/10.24169/DJM/2016/1-2/8> (utolsó megtekintés dátuma: 2021. március 29.).